

Devletin Türkiye’de örneğin 1970’lerde topluma ya da şimdilerde örneğin uluslararası finansal ilişkilere müdahalesi, Türkiye’de modern anlamda burjuvazinin henüz gelişmediğinin kanıtıdır. Diğer bir deyişle toplumsal yardım gerektiği ama bulunamadığı zaman “nerede bu devlet?” feryadı duyulur, ülkemizde; samimi olarak işte bu feryadın duyulması, moderniteye geçilememiş olmasının, antik koşulun hüküm sürdüğünün doğrudan delilidir. Bu yazı, bu bakımdan konuyla ilgili kitabımı (Sarı, 2018) tamamlayan yazı serisinin bir parçasıdır.

1961 Anayasası, modern burjuva toplumunun varlığını önvarsaydı, ama modernite öncesi, antik koşulda benimsendi. Sınıfsal dinamiklerin dengelenmesiyle oluşan modern toplumsal dayanağı yoktu. 1981 Anayasası, antikitede ısrarcı olan, ama moderniteyi arzulayan bir aklı ima eder.

Kentsel toplum, daha ilk kentlerden bu yana, 5 bin yılı aşkın bir süredir var. Eskiden, antikitede kentsel toplumda artıüstü -seküler olsun dinsel olsun- otorite tarafından, yani devlet tarafından toplanıp paylaşırdı. Artıüstünün oluşumunda, toplanmasında ve bölüşülmesinde devletin belirleyici olması koşuluna “antik koşul” diyorum. Kentlilik elbette antik koşulda da vardı ve antik koşulda kentlilerin, burjuvazinin varlık koşulu devleti yüceltip hizmet etmekte.

Kökleri 16. yüzyıla uzansa da iki yüz yıldır varlığını belirgin biçimde hissettiren modern koşulda burjuvazi, çalışan sınıfla gerçekleştirdiği burjuva devrimiyle devlet karşısında bağımsızlaştı. Artık burjuvazinin artıüstünden payını soğurduğu talep devletin ya da daha somut olarak hükümdarın meşhur talebi değil, sıradan insanın anonim talebidir. Antik burjuvazinin muhatabı devletken modern burjuvazinin muhatabı anonim bireydir.

“1961 Anayasası’nın felsefesinin temelinde, devleti kutsal sayan 1981 Anayasası’ndan farklı olarak insan ve bireyi yüce bir değer olarak görmek yatar.” (Koca, 2020, s. 87) Buna göre 1981 Anayasası’nı hazırlayanlar, Türkiye’de antik koşulun hüküm sürdüğünü, henüz modern anlamda bujuva devriminin gerçekleşmediğini zimnen benimsemişken, 1961 Anayasası’nı

hazırlayanlar, kendilerini modern anlamda burjuva devrimini gerçekleştirenler arasında görüp sınıf mücadelesiyle değil, devlet kadroları içindeki fikir mücadelesiyle gerçekleştirilen “devrim”in modern anlamda burjuva devrimi olduğunu zımnen benimsediler.

Fikir mücadelesiyle gelen fikir mücadelesiyle gider. 1961 Anayasası’nın benimsenmesinden on yıl sonra Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu, o zamandan sonra baskın gelecek fikri dile getirdi:

“Sosyal düzenimizin, ekonomi ve devlet düzenimizin her safhasında teşkilatlanarak ‘baskı grubu’ teşkil etmek ve toplumu bu teşkilatlanmış grupların kısılacı altına almak suretiyle şimdi bulduğumuz fertlerin ekonomik özgürlüğüne dayanan rejimde kalkınmanın mümkün olmayacağını bilmek gerekir... işçiler, devlet memurları, öğretmenler, öğrenciler, hatta kapıcılar teşkilatlanmıştır. Bu teşkilatlanma böyle devam ettiği taktirde bu rejim yürümez (*Milliyet*, 21 Mart 1971: 2,7)” (aktaran: Atılgan, 2020, s. 79)

“Bireylerin ekonomik özgürlüğüne dayanan düzen” 1961 Anayasası’nın ima ettiği, modern burjuva koşulun hüküm sürmesi durumuna karşılık gelir. Modern burjuva toplumunda örgütlenme, baskı grupları oluşturma olmadan kalkınma mümkün değildir, halbuki antik bilgelik bunun tam tersinden emindir. Sözde modern burjuva toplumu derken fiilen antik burjuva toplumu kastedilir. Bu kafa karışıklığında antik kalıntı kendini yeni modern varlık olarak hissedip sunabiliyor. Bu salt antik zihnin sorunu da değil, hüküm süren antik koşul dediğim koşulu eleştiren yazar da, benzer bir yanılgıya düşebiliyor:

“Kendileri için yetki tanımlaması yapılmış coğrafyalarda neredeyse sınırsız yetkilere sahip komutanlar, işçilerin hakları, sosyal koşulları, işverenlerin kârları, bilançoları gibi şeylere bakmıyor, herhangi bir anlaşmazlığın anayasal haklar aracılığıyla çözülmesine müsaade etmiyor, parmak sallıyor, düdük çalıyor, uzlaşmaz sınıf çıkarlarının uslu uslu uzlaştırılmasını istiyor ve böylece kapitalist mekanizmaların durmaksızın dönmesine yol vermiş oluyorlardı.” (Atılgan, 2020, 77)

“Böylece durmaksızın dönen mekanizmalar” “kapitalist” olamaz. Resmen ilk kentlerden beri bulunan, 5000 yılda olgunlaşan, son iki yüz yıl içinde yerini aşama aşama modern

burjuvaziye bırakan, antik burjuvazi kalıntılarının işi söz konusudur. İşleyiş sermayeci bir işleyiş değildir, sermayecilik öncesi işleyiştir; ama antik burjuvazi, biçim ve görüntüde modern izlenimi vermek üzere modern sermayeci burjuvaziyi taklit eder. Süreçler fiilen modern sermayeci burjuva toplumunun süreçleri olmadıkları için, sonuçlar da sermayeci piyasa ekonomisinden beklenen sonuçlar olmaz.

Referans

Acemoglu, Daron ve James Robinson (2012). *Why Nation Fail*. Londra: Profile Books Ltd.

Akyüz, Yılmaz (1973). *Money and inflation in Turkey, 1950-1968*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Akyüz, Yılmaz (1980). *Sermaye Bölüşüm Büyüme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Akyüz, Yılmaz (1984). *Fiyat Mekanizması ve Makroekonomik Dengesizlikler*. Ankara: Yurt Yayınları.

Atılğan, Gökhan (2020). 12 Mart: Kapanan ve Açılan Yollar. Mete Kaan Kaynar (haz.) içinde, *Türkiye'nin 1970'li Yılları* (s. 55-86). İstanbul: İletişim Yayınları.

Boratav, Korkut (2010). *Emperyalizm, Sosyalizm ve Türkiye*. İstanbul: Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.

Bostancı, Adnan (söyleşi) (2011). *Bitmeyen Yolculuk, Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bloch, Marc (2014). *Feudal Society*. Translated from the French by L.A. Manyon. London and New York: Routledge.

Çelik, Aziz (ed.) (2020). *Emeğe Karşı Sermaye Darbesi: 12 Eylül İşçi Haklarını Nasıl Yok Etti*. İstanbul: DİSKAR.

Dietz, Mary G. (2012). "Between Polis and Empire: Aristotle's Politics". *The American Political Science Review*, May 2012, Vol. 106, No. 2 (May 2012), pp. 275-293.

Ecevit, Bülent (1973). *Ortanın Solu*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Beşinci Baskı.

Gazali (1963), *El Munkızu Min-ed Dalâl*, İstanbul: Çağaloğlu Yayınevi.

Heaton, Herbert (1966). *Economic History of Europe*. Revised Edition. Fourth printing. New York, Evanston & London: Harper & Row

Kılcımlı, Hikmet (1968a). "Anlaşılmayan Temel Konu". *Türk Solu Dergisi*. Sayı: 8, 9 Ocak 1968. s.6.

Kılcımlı, Hikmet (1968b). "Basit Yeniden Üretim". *Türk Solu Dergisi*. Sayı: 10, 23 Ocak 1968. s.6.

Kılcımlı, Hikmet (1968c). "Yeniden Üretim Çeşitler, Kapitalist Üretim Yordamı". *Türk Solu Dergisi*. Sayı: 11, 30 Ocak 1968. s.6.

Kılcımlı, Hikmet (1968ç). "Yeniden Üretim Çeşitler, Kapitalizm ve Geniş Yeniden Üretim". *Türk Solu Dergisi*. Sayı: 12, 6 Şubat 1968. s.6.

Kılcımlı, Hikmet (1968d). "Yeniden Üretim Çeşitler, Kapitalizm ve Geniş Yeniden Üretim". *Türk Solu Dergisi*. Sayı: 13, 13 Şubat 1968. s.6.

Kıvcımlı, Hikmet (1968e). " Kapitalizm ve Prekapitalizmin Uzlaşmaz Zıtlığı". Türk Solu Dergisi. Sayı: 14, 20 Şubat 1968. s.6.

Kıvcımlı, Hikmet (1968f). " Kapitalizm ile Prekapitalizmin Kaynaşması". Türk Solu Dergisi. Sayı: 15, 27 Şubat 1968. s.6.

Kıvcımlı, Hikmet (2012). *Tarih Devrim Sosyalizm*. İstanbul: Derleniş Yayınları. Üçüncü Baskı, 2012.

Koca, Selçuk (2020). Hürriyetten Otoriteye: 12 Mart Dönemi Anayasa Değişiklikleri. Mete Kaan Kaynar (haz.) içinde, *Türkiye'nin 1970'li Yılları* (s. 87-98). İstanbul: İletişim Yayınları.

Lukács, Georg (1977). *Georg Lukács Werke, Band 2, Frühschriften II, Geschichte und Klassenbewußtsein*. 2. Auflage. Darmstadt und Neuwied: Hermann Luchterhand Verlag.

Marx, Karl (2011). *Kapital, 1. Cilt*. Almandan çevirenler Mehmet Selik ve Nail Satlıgan. İstanbul: Yordam Kitap.

Marx, Karl (1882). *Karl Marx Friedrich Engels Gesamtausgabe, zweite Abteilung "Das Kapital" und Vorarbeiten, Band 8*. Marx, Karl ve Friedrich Engels (1848). "Manifest der Kommunistischen Partei". *Karl Marx - Friedrich Engels Werke, Band 4* içinde (s. 459-493).

Marx, Karl ve Friedrich Engels (1846). "Die deutsche Ideologie". *Karl Marx - Friedrich Engels Werke, Band 3*.

Mevlânâ (2008). *Mesnevi*. Türkçesi: Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu. Ankara: Akçağ Yayınları. 5.baskı.

Ostrogorsky, Georg (1963). *Geschichte des Byzantinischen Staates*. München: C.H.

Beck'sche Verlagsbuchhandlung. Dritte, durchgearbeitete Auflage.

Pekdemir, Melih (2007). Devrimci Yol. Murat Gültekingil içinde, *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce* (Cilt 8, s.743-778). İstanbul: İletişim Yayınları.

Rosenberg, Donna (1994). *World Mythology*. Second Edition. Lincolnwood, IL: NTC Publishing Group.

Sarı, Osman (2009). *(AdamSmith+Keynes)xSamuelson/Marx*. İstanbul: efkari yayımlar.

Sarı, Osman (2012). *Aklın Kuşku Hali*. İstanbul: efkari yayımlar.

Sarı, Osman (2018). *Ülkemin Kaçan Gönenci*. İstanbul: Yazılama Yayınevi.

Smith, Adam (1999). *The Wealth of Nations Books I-III*. Edited with an introduction and notes by Andrew Skinner. London, England: Penguin Books.

Smith, Adam (2010). *Milletlerin Zenginliği*. İngilizce aslından Çeviren Haldun Derin. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Stalin, Joseph (1975). *Dialectical and Historical Materialism*. Calcutta: Mass Publications.

TKP, *Parti Tarihi, Cilt 1, Türkiye Komünist Partisi'nin Kuruluş Dinamikleri*, İstanbul: Yazılama Yayınevi, 2021.

Wallerstein, Immanuel (2011). *The Modern World-System I*. Berkeley and Los Angeles, CA: University of California Press.

Yıldırım, Yavuz (2020). Fatsa Deneyimi ve "Yeni Siyaset" Arayışı. Mete Kaan Kaynar (haz.)

Antik ve modern burjuvazi?

içinde, *Türkiye'nin 1970'li Yılları* (s. 177-186). İstanbul: İletişim Yayınları.